

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 40184
8004 DD ZWOLLE
telefoon: 038-4572401
telefax: 038-4572399
mh.mudde@mindef.nl

VERSLAG

Tweeëndertigste vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 17 november 2008

Aanwezig :

Dhr. P. Adema (voorzitter)	Gedeputeerde Provincie Fryslân
Mevr. G. van Delft-Jaasma	Burgemeester Gemeente Menaldumadeel
Kol A. Den Drijver	Commandant Vliegbasis Leeuwarden
LtKol Mr. H. Faber	Commando Luchtstrijdkrachten Hoofd Sectie Geluidhinder
Mevr. F. Haites	Wethouder Gemeente Leeuwarderadeel
Dhr. G. Krol	Wethouder Gemeente Leeuwarden
Maj G. E. Van der Meijden	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Luchtverkeersbeveiliging
Dhr. drs. M.H. Mudde (secretaris)	Dienst Vastgoed Defensie Directie Noord
Maj K. F. Regnery	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Staf Voorlichting
Mevr. H. Rijpstra	Wethouder Tytsjerksteradiel
Dhr. S. Slotegraaf	Provincie Fryslân
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menaldumadeel
Dhr. G.F.J. Veldman	Omwonenden Leeuwarderadeel
8 belangstellenden	

Afwezig:

Dhr. A.J. Bousema	Omwonenden Tytsjerksteradiel (wordt niet vervangen)
Mevr. S. Van Lieshout	Milieuplatform Leeuwarden (wordt niet vervangen)
Mevr. Reijnders	VROM Inspectie (wordt niet vervangen)

1. Opening:

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom, met name de heer den Drijver, die weer terug is uit Afghanistan. Tevens maakt hij melding van een werkbezoek dat hij onlangs onder begeleiding van mevr. van Delft en dhr. Verf heeft gebracht aan Marssum. Hij heeft daar een goed beeld gekregen van de vliegbewegingen van de vliegbasis Leeuwarden, met name ook van de afbuiging langs het dorp.

2. Mededelingen:

De secretaris doet mededeling van de verhinderde leden. Voorts deelt hij mede dat dhr. Krol vandaag voor het eerst aanwezig is. Hij is mevr. Bleize (tijdelijk) opgevolgd als bestuurlijk vertegenwoordiger van de gemeente Leeuwarden in de commissie.

De vergaderstukken zijn toegezonden met de agenda en het verslag van de vorige vergadering. De landelijke jaarrapportage geluidhinderklachten 2007 was aanvankelijk incompleet toegezonden en is derhalve nog nagezonden. Uitgereikt is een brief van de Staatssecretaris van Defensie aan de Tweede Kamer over geluidsoverlast bij de open dagen van de Koninklijke Luchtmacht. Deze brief zal worden behandeld bij agendapunt 7.1

3. **Suggesties voor te bespreken onderwerpen.**

Op verzoek van **dhr. Verf** wordt besloten om voor de volgende vergadering het onderwerp evaluatie avondvliegen te agenderen. Daartoe zal door staf Voorlichting een vergelijkend klachtenoverzicht worden opgesteld van de beide schema's, die bij het avondvliegen zijn gehanteerd (vliegen volgens voorkeur dorpen versus vliegen op de door de vliegbasis gewenste wijze).

4. **Inventarisatie gesprekspunten publiek.**

Geen van de op de publieke tribune aanwezige personen geeft te kennen gebruik te willen maken van het spreekrecht.

5. **Verslag vorige vergadering.**

Het verslag van de op 21 april 2008 gehouden eenendertigste vergadering van de commissie (toegezonden als *nr.LW/08.32/1*) wordt ongewijzigd goedgekeurd.

Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende opgemerkt:

* Blz. 2, ag.pt.5: **Dhr. Faber** deelt mede dat gewacht wordt met het uitbrengen van de nieuwe voorlichtingsbrochure tot na de kamerbehandeling over de Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens (RBML) eind van het jaar.

* Blz. 2, ag.pt.6, 27^e regel: **Dhr. Verf** vraagt of er sprake is van een technische reden, dat sommige landen wel en andere niet gebruik zullen maken van het Nederlandse tankvliegtuig. Deze vraag zal bij de behandeling van de aandachtspuntenlijst (agendapunt 6) aan de orde worden gesteld.

* Blz. 4, ag.pt. 8.2, 16^e regel: Desgevraagd deelt **mevr. Regnery** mede dat half december de (defensiebrede) website van Staf Voorlichting van start zal gaan.

6. **Lijst van aandachts- en actiepunten** (*nr. LW/08.32/2*).

De voorzitter stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde, voor zover deze niet zijn afgedaan c.q. zijn geagendeerd zijn voor deze vergadering:

* Punt 1: Voorlichtingsbrochure

De secretaris meldt dat hij van nog geen van de gemeentelijke vertegenwoordigers de (in de voorlichtingsbrochure op te nemen) email-adressen heeft ontvangen en vraagt om deze alsnog toe te leveren. (*Nader: tijdens de vergadering zijn de emailadressen van de vertegenwoordigers van Menaldumadeel en Tytsjerksteradiel verstrekt*).

* Punt 2: Inzet tankvliegtuigen

Dhr. den Drijver meldt dat de nieuwe DC10 medio 2009 gereed zal zijn voor gebruik, waardoor de beide tankvliegtuigen van de Luchtmacht (KDC10) vaker beschikbaar zullen zijn voor het aftanken van vliegtuigen tijdens de vlucht. Op de bij het vorige agendapunt gestelde vraag antwoordt hij dat voor het gebruik door de Fransen telkens een tijdelijke technische modificatie nodig is. Gebruik door de Amerikaanse F15 kan in principe technisch wel, maar is in de praktijk niet nodig omdat deze vliegtuigen meer brandstof meenemen.

Dhr. Veldman dringt er op aan dat de tankvliegtuigen ingezet worden ter ontlasting van de vliegbasis Leeuwarden bij bijvoorbeeld het avondvliegen. **Dhr. den Drijver** antwoordt dat de vliegtuigen zullen worden ingezet, daar waar het op dat moment het meest effectief is, dus met name bij langere vluchten, zoals bijvoorbeeld het heen en weer vliegen naar Afghanistan.

* Punt 6: Klachtenrapportages

Mevr. Regnery deelt mede dat de dorpsblaadjes nogmaals zijn geïnformeerd over het klachtennummer van Staf Voorlichting.

7. **Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken.**

7.1 Brief van 3 juli 2008 van het College van Burgemeester van wethouders van Menaldumadeel aan de Vaste Tweede Kamercommissie voor Defensie betreffende de organisatie van de Open Dagen van de Koninklijke Luchtmacht (*toegezonden als nr. LW/08.32/5*).

Brief van 8 oktober 2008 van de Staatssecretaris van Defensie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer met beantwoording van de door de Vaste Kamercommissie gestelde vragen over geluidsoverlast van de Open Dagen (*uitgereikt en bijgevoegd als nr. LW/08.32/9 bij dit verslag*).

Mevr. van Delft merkt op dat de Staatssecretaris met de beantwoording van de Kamervragen nog niet de brief van de gemeente Menaldumadeel heeft beantwoord. Zij pleit ervoor dat de Commissie zich hierover uitsprekt door zich aan te sluiten bij het standpunt van de gemeente.

Dhr. Verf spreekt uit de brief van de gemeente te ondersteunen. Volgens hem vertolkt de brief een breed in de omgeving gedragen mening. Ook **mevr. Rijpstra** sluit zich aan bij de brief. Zij stelt dat het draagvlak voor de open dagen is afgenomen door de toegenomen frequentie.

Dhr. Faber is van mening dat de gemeente Menaldumadeel eerst het antwoord van de Kamercommissie afwachten. Hij merkt op dat de brief niet aan de COVM is gericht.

De voorzitter stelt vast dat aan de orde is of de COVM de brief van de gemeente schriftelijk moet ondersteunen. Hij begrijpt dat de in de commissie aanwezige burgers dat wel willen doen, maar ziet ook dat dat voor de vertegenwoordigers van Defensie niet mogelijk is. Dat betekent dat het sturen van een onverdeeld schriftelijk advies van de commissie niet haalbaar is.

- 7.2 Brief van het College van Burgemeester en wethouders van Dongeradeel van 4 september 2008 en antwoord secretaris van 26 september 2008 betreffende de samenstelling van de COVM (*toegezonden als nr. LW/08.32/6*).

Dhr. Verf wijst erop dat in de brief van de secretaris wordt gezinspeeld op een mogelijke toekomstige wijziging van de samenstelling van de commissie als gevolg van de nieuwe luchtvaartregulering en vraagt wat daarmee wordt bedoeld. **Dhr. Faber** antwoordt dat op 24 en 25 november de Regeling Burger en Militaire Luchthavens (RBML) zal worden behandeld door de Eerste Kamer. Op grond van die nieuwe regeling zal de naamgeving van de militaire COVM's worden gewijzigd in Commissie Regionaal Overleg. Mogelijk zal daarnaast de samenstelling van de commissies enigszins wijzigen. Op dit moment is de geluidszone daarvoor bepalend. Dat wordt in de nieuwe regeling het gehele beperkingengebied van de luchthaven. De taken van de commissie zullen zich evenwel zeker niet uitgebreid worden tot de omgeving van de in het Lauwersmeergebied gelegen Marnewaard.

- 7.3 Brief Directeur Ruimte, Milieu en Vastgoedbeleid van 9 oktober 2008 betreffende goedkeuring begroting voor het jaar 2008 (*toegezonden als nr. LW/08.32/7*)
Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.

8. Klachtenbehandeling

8.1 **Klachtenoverzichten Staf Voorlichting vliegbasis Leeuwarden.**

* Overzicht februari 2008 (*toegezonden als nr. LW/08.31/4e*)

Dhr. Verf wijst erop dat bij een klacht betreffende een op 17.48 uur gehouden vliegbeweging is gesteld, dat deze het regulier avondvliegen zou betreffen. Hij wijst erop dat het op dat tijdstip nog niet donker was en vraagt waarom deze vlucht niet gewoon 's middags is gehouden. **Dhr. van der Meijden en dhr. den Drijver** antwoorden dat bij deze vlucht wel een groot deel van de oefening en de landing bij duisternis is uitgevoerd. Voor de planning van het (in een achturige werkdag te realiseren) programma kan het noodzakelijk zijn om te beginnen als het nog niet volledig donker is.

* Overzicht maart 2008 (*toegezonden als nr. LW/08.31/4f*)

Dhr. Veldman wijst op het zijns inziens verontrustend hoge aantal klachten over het demonstratievliegen en het zogenoemde "hot pit refuelling" en vraagt hoe dit kan worden vermeden. **Dhr. den Drijver** antwoordt dat het demonstratievliegen zo goed mogelijk over heel Nederland wordt verdeeld. Omdat het een afwijkend vliegpatroon betreft, is er ieder jaar aan het begin van het seizoen sprake van een piek in het aantal klachten. Het "hot pit refuelling" is het bijtanken van het vliegtuig met draaiende motor direct na de landing, waarna direct weer wordt opgestegen. Hierdoor zijn er in een beperkt tijdsbestek relatief veel starts en landingen. De voorzitter dringt erop aan voortaan deze afwijkende oefeningen vooraf te communiceren met de omgeving. **Dhr. den Drijver** zegt toe dit te laten doen.

* Overzicht april 2008 (*toegezonden als nr. LW/08.32/4a*)

Mevr. Haites merkt op dat er deze maand verhoudingsgewijs veel klachten zijn ingediend door inwoners van Stiens en vraagt of er wellicht sprake is geweest van afwijkingen van de voorgeschreven vliegroutes. **Dhr. den Drijver** geeft als verklaring dat er in die periode is gevlogen door Duitse Phantoms, die bij het maken van de bocht wijder uitkomen. Hij voegt eraan toe dat de bezoekende eenheden altijd wel uitvoerig worden geïnformeerd over de voorgeschreven vliegroutes. **Dhr. Verf** merkt op dat er deze maand erg veel klachten waren gerelateerd aan de FWIT oefening. Hij stelt dat de omgeving blij is als deze oefening een jaar overgeslagen wordt of een minder overlast gevende invulling krijgt. **Dhr. den Drijver** zegt dat daar steeds naar wordt gestreefd. **Mevr. Rijpstra** merkt op dat er in deze periode ook verhoudingsgewijs veel geklaagd is door inwoners van Wyns en vraagt hoe dat kan worden verklaard. **Mevr. Regnery** antwoordt dat er in die periode sprake is geweest van oostenwind, waardoor meer in oostelijke richting is gestart. **Mevr. Rijpstra** stelt dat er ook over het dorp Wyns is gevlogen, terwijl dit doorgaans toch niet het geval is. **Dhr. den Drijver** antwoordt dat altijd geprobeerd wordt dit te vermijden, maar dat het in beginsel wel is toegestaan. Op een vraag van **mevr. van Delft** betreffende het gebruik van een antwoordapparaat antwoordt **mevr.**

Regnery dat bij Staf Voorlichting de klachten in principe altijd persoonlijk worden opgenomen, maar dat men ook gebruik kan maken van de mogelijkheid in te spreken op het antwoordapparaat van het 0800 nummer in Breda. Als de klacht daarbij niet wordt toegelicht en ook geen nummer wordt achtergelaten is het niet mogelijk hier inhoudelijk op te reageren. **Dhr. Verf** is het opgevallen dat het landelijke nummer vaker in de rapportage voorkomt dan voorheen. **Mevr. Regnery** antwoordt dat het naar aanleiding van de vorige vergadering beter inzichtelijk is gemaakt in de rapportage, daarnaast is er meer ruchtbaarheid gegeven aan de mogelijkheid in te spreken op het landelijke nummer als het nummer van Staf Voorlichting niet bereikbaar is.

* Overzicht mei 2008 (toegezonden als nr. LW/08.32/4b)

Dhr. Verf maakt melding van het positieve feit dat ondanks de FWIT slechts 8 klachten zijn ingediend. Volgens hem het bewijs dat het wel degelijk mogelijk is te vliegen zonder grote overlast voor de omgeving.

* Overzicht juni 2008 (toegezonden als nr. LW/08.32/4c)

Mevr. van Delft attendeert op een opvallende omschrijving van een op 13 juni ingediende klacht. **Dhr. Faber** antwoordt dat alle klachten serieus worden genomen en dat eventuele schade altijd wordt vergoed. **Dhr. Veldman** wijst op het hoge aantal (59) klachten over de (voor)oefening van de Open Dagen. Hij blijft grote vraagtekens zetten bij het nut van deze activiteit en sluit zich dan ook van harte aan bij de eerder behandelde brief van de gemeente Menaldumadeel. **Dhr. Verf** stelt aan de orde dat een voormalige verkeersleider heeft geattendeerd dat de overlast in Franeker kan worden vermeden door een aanpassing van de vliegprocedure. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat dat zeker mogelijk is, maar dat er hier sprake was van een incident. Doorgaans wordt er niet boven Franeker gevlogen, alhoewel het wel is toegelaten en in bepaalde gevallen ook niet kan worden vermeden.

* Overzicht juli 2008 (toegezonden als nr. LW/08.32/4d)

Dhr. Verf stelt dat de optelsom van het aantal klachten in de maand juli niet correct is. **Mevr. Regnery** antwoordt dat 23 klachten die door 1 persoon zijn ingesproken op het antwoordnummer in Breda wel zijn vermeld maar niet zijn verwerkt in het totaal aantal klachten. Het betreft telefoontjes waarbij geen naam en zelfs geen klacht is ingesproken, maar alleen vliegtuiggeluid of rammelende kopjes te horen is. **Dhr. Verf** vraagt of deze klachten toch niet meegeteld zouden moeten worden. **Dhr. Faber** antwoordt dat dergelijke ondefinieerbare klachten evenals klachten van veelklagers wel inzichtelijk gemaakt worden, maar niet worden meegeteld omdat deze het inzicht in het verloop van de klachten verstoren.

* Overzicht augustus 2008 (toegezonden als nr. LW/08.32/4e)

Dhr. Veldman wijst op twee klachten waarbij uitsluitend is gesteld dat deze zijn "genoteerd" zonder dat er verder iets mee wordt gedaan. **Mevr. Regnery** antwoordt dat de afhandeling ook afhankelijk is van de vraag van de klager. Soms wil men niet meer dan registratie van de klacht en geeft de inhoud van de klacht ook geen houvast voor een verdere behandeling.

* Overzicht september 2009 (toegezonden als nr. LW/08.32/4f)

Dit overzicht geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

8.2 Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten.

Brief VROM Inspectie Noord aan Commandant Vliegbasis Leeuwarden van 28 juli 2008 betreffende een klacht over stankhinder (Toegezonden als nr. nr. LW/08.32/8). Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.

8.3 Jaarrapportage geluidhinderklachten

Met brief van 14 april 2008 is de door CLSK goedgekeurde Jaarrapportage Geluidhinderklachten 2007 toegezonden (Toegezonden als nr. LW/08.32/3).

Dhr. Verf is van mening dat in de rapportage ten onrechte wordt gesteld, dat er een dalende tendens in het aantal klachten zichtbaar is. **Dhr. Faber** antwoordt dat het landelijke beeld in het aantal klachten wel degelijk een dalende tendens is. Het overzicht wordt echter verstoord door een incidentele toename van het aantal klachten uit de omgeving van de vliegbasis Eindhoven als gevolg van de tijdelijke stationering van vliegtuigen van de vliegbasis Leeuwarden.

9. Begroting 2009

De commissie stemt in met het (als nr. LW/08.32/10 toegezonden) secretariaatsvoorstel voor de begroting voor het jaar 2009. De secretaris zal zorg dragen voor indiening van de begroting bij het Ministerie van Defensie

10. Presentatie handhaving geluidcontour

Dhr. Faber houdt een power point presentatie over de eerstelijns handhaving van de geluidbelasting en de taken van het bureau Geluidhinder. De bij deze presentatie getoonde sheets zijn bijgevoegd als bijlage bij dit verslag. Naar aanleiding van de presentatie worden enkele vragen gesteld c.q. opmerkingen gemaakt:

Mevr. Rijpstra wijst erop dat de geluidszone in de omgeving van Wyns niet volledig wordt benut, terwijl het dorp wel beperkt wordt in de ontwikkeling als gevolg van de binnen de zone geldende restricties. **Mevr. van Delft** vult aan dat dat ook geldt voor Menaldum. **Dhr. Faber** antwoordt dat na de inwerkingtreding van de Regeling Burger en Militaire Luchthavens de restricties in beperkte mate zullen worden versoepeld. **Dhr. van der Meijden** waarschuwt dat de geluidszones niet voor niets zijn ingesteld. Indien er binnen de contouren wordt gebouwd zal mogelijk ook het aantal klachten toenemen.

Mevr. van Delft stelt dat verbouwingen van binnen de zone reeds aanwezige woningen duurder uitpakken vanwege de geldende regeling betreffende de toe te passen geluidwerende voorzieningen.

Dhr. Verf vraagt of het mogelijk is om de vliegroute die precies over Menaldum loopt iets te verleggen, waardoor deze kan worden gebruikt voor het ontlasten van de nieuwbouwwijk van Dronrijp. **Dhr. Faber** wijst erop dat dit juist zal leiden tot een grotere geluidbelasting aan de noordzijde van Dronrijp.

Dhr. Veldman vraagt of het mogelijk is om in de regio meer informatie te verstrekken over bijvoorbeeld de spreiding van de voorgeschreven vliegroutes. **Dhr. Faber** antwoordt dat hij graag bereid is om de presentatie ook bijvoorbeeld in de omliggende dorpen te herhalen. **Mevr. Regnery** vult aan dat dit onlangs ook is aangeboden aan dorpsbelang Wyns. Bij deze presentaties kan ook meer op de details worden ingegaan.

Verzoeken hiervoor kunnen bij Staf Voorlichting worden ingediend.

De voorzitter bedankt dhr. Faber voor zijn uiteenzetting.

11. Geluidniveau opvolger F-16

Dhr. Verf leidt dit onderwerp in met een toelichting op de door hem opgestelde gespreksnotitie (*toegezonden als nr. LW/08.32/11*). Hij stelt dat hij erg is geschrokken van recente berichten in de media dat de beoogde opvolger van de F16, de JSF een geluidbelasting van 122 Decibel heeft. Dat betekent dat de aanschaf van dit toestel grote gevolgen zal hebben voor de omgeving van de vliegbasis, ook indien als gevolg van de restricties van de vigerende geluidszone het aantal vluchten fors gereduceerd zal worden. De geluidsisolatie van de woningen binnen de contour zal volgens hem onvoldoende zijn om een aanvaardbaar geluidsniveau te bereiken. Hij verwacht dat diverse woningen gelegen binnen de 55 Ke zone alsnog afgebroken zullen dienen te worden, waardoor het bestaansrecht van de dorpen Jelsum en Marssum opnieuw in gevaar zal komen.

Dhr. Verf is erg bezorgd over de uitspraken van de staatssecretaris van Defensie dat het geluidniveau nooit een item is geweest bij de voorbereiding van de besluitvorming over de opvolging van de F16. Hij vreest dan ook dat eerst de keuze zal worden gemaakt en dat pas later zal blijken wat de consequenties zijn. **Dhr. Verf** stelt voor dat de commissie in een verklaring aandacht vraagt voor de planologische en milieuhygiënische consequenties. Een dergelijke reactie zou dan wel snel moeten worden verzonden, omdat het projectteam opvolging F16 op 28 november de inventarisatie afgerond wil hebben.

Dhr. Faber geeft een reactie op de drie vragen die in de notitie van dhr. Verf worden gesteld: Het is juist dat de geluidhinderparagraaf geen deel uit maakt (en eerder ook niet heeft uitgemaakt) van de criteria voor de opvolging van de F16. De geluidbelasting zal binnen de bestaande geluidszones moeten passen. Het geluidniveau van de Saab Grippen is niet bekend bij Defensie. **Dhr. Verf** reageert verbaasd op deze laatste mededeling van dhr. Faber. Hij merkt op dat de Staatssecretaris inmiddels heeft toegegeven op dit punt verkeerd te zijn geïnformeerd en dat het geluidniveau wel bekend was bij Defensie. (*Noot: secretaris. Na afloop van de vergadering is duidelijk geworden dat de Staatssecretaris met de als bijlage bij dit verslag (met nummer LW/08.33/3) gevoegde brief van 10 november 2008 aan de Tweede Kamer heeft aangegeven dat er ten tijde van het JSF Kamerdebat van 30 oktober wel degelijk informatie over het geluidniveau van de Saab beschikbaar was bij het Projectteam Vervanging F16. Deze informatie was hem in eerste instantie niet bekend. Dhr. Faber was ten tijde van de COVM vergadering nog niet op de hoogte van het gestelde in de brief van de Staatssecretaris.*)

Dhr. Veldman merkt op dat hij geenszins gerustgesteld is door de opmerking dat het geluidniveau binnen de bestaande geluidszone zal moeten blijven. Als de kans groot is dat een toestel aangeschaft zal worden dat duidelijk meer lawaai maakt dan de F16 is dat van belang voor de omgeving van de vliegbasis, omdat het geluidniveau van grote invloed is op de beleving. Hij vindt het dan ook noodzakelijk dat de COVM zich hierover uitsprekt. **De voorzitter** heeft hier begrip voor, maar wijst er wel op dat het hier gaat om een onderwerp met een politieke dimensie. Volgens hem zijn er ook andere kanalen mogelijk om hier uiting aan te geven. **Dhr. Krol** vraagt of het juist is dat er met een lawaaiiger toestel binnen de geluidszone minder vluchten uitgevoerd kunnen worden. **Dhr. Faber** antwoordt hier bevestigend op. **Mevr. Haites** stelt dat de overlast in de beleving van de bevolking desondanks groter kan zijn. **Dhr. Stormer** is van mening dat de COVM het recht en de plicht heeft om haar zorg te uiten over de dreigende toename van de geluidsoverlast. **Dhr. Krol** vindt het vreemd dat de geluidbelasting geen rol speelt bij de besluitvorming over de opvolging. Het kan volgens hem toch niet zo zijn dat een vliegtuig wordt aangeschaft waarmee door de beperkingen van de geluidszones maar heel weinig mee gevlogen kan worden. **Dhr. Faber** merkt op dat bij militaire

luchtvaart de operationele bruikbaarheid van doorslaggevend belang is. Bij civiele luchtvaart is in tegenstelling tot de militaire luchtvaart de geluidbelasting van relatief groot belang. Hij voegt daaraan toe dat onbekend is hoe het geluidniveau van het nieuwe toestel uit zal pakken bij het berekenen van de toekomstige hindermaat de Lden. Hij begrijpt de zorg van de commissie, maar wijst er op dat de opvolging een zaak is voor de politiek.

Dhr. Verf stelt nogmaals dat de commissie zich hier wel over uit moet spreken. Hij waarschuwt er voor dat na de besluitvorming over de opvolging zal blijken dat de vigerende geluidszones een belemmering zullen vormen voor het gebruik van de JSF. Hierdoor zal de druk op aanpassing van de geluidszones, met alle consequenties van dien, toenemen. Hij vindt dat de commissie hiertegen op voorhand al in het geweer moet komen. **Mevr. Rijpstra** uit eveneens haar ernstige zorg over deze ontwikkeling en vraagt of de provincie voornemens is actie te ondernemen. **De voorzitter** antwoordt dat een dergelijk voornemen er nog niet is, omdat hij tot dusver nog geen volledig beeld heeft over de problematiek.

Dhr. den Drijver merkt op dat de druk op de aanpassing van de zone mogelijk minder groot zal zijn dan zojuist is geschetst, omdat in de praktijk de noodzakelijke vliegreuen met de opvolger van de F16 voor een deel zullen worden ingevuld door het maken van langere vluchten. Daarnaast zal de opvolger waarschijnlijk in staat zijn om sneller te stijgen, waardoor de hele "footprint" anders zal zijn. **Dhr. Faber** bevestigt dit en voegt toe dat het geluid van de opvolger ook eerder zal uitdempen, doordat de voortplanting van het geluid zal afwijken. Volgens hem is er dan ook geen druk op aanpassing van de zones. Wel is het waarschijnlijk dat de opvolger van de F16 gebruik zal moeten gaan maken van beide startbanen, die dan ook van dezelfde lengte zullen moeten zijn. Daardoor wordt het mogelijk het geluid beter te spreiden. **Dhr. Verf** memoreert dat de commissie recentelijk heeft gesproken over de mogelijke optimalisering van de geluidzone, waardoor ondermeer Dronrijp zou kunnen worden ontlast. In dat kader is toen geconcludeerd dat het beter was om te wachten tot er meer bekend zou zijn over de opvolging van de F16. Volgens hem is dat strijdig met de uitlatingen die nu door de Luchtmacht worden gedaan over het niet aanwezig zijn van druk op aanpassing van de zone.

Dhr. Krol stelt dat de commissie zich niet dient te mengen in de besluitvorming over de opvolging van de F16. Maar hij is wel van mening dat de commissie schriftelijk haar zorg moet kunnen uiten over de consequenties voor de omgeving van de vliegbasis. **De voorzitter** stelt dat de lokale besturen een dergelijk meer politiek getint signaal zouden kunnen geven. Hij zegt toe dat de provincie hierover binnenkort contact zal opnemen met de betrokken gemeentebesturen. Daarnaast kan de commissie in algemene bewoordingen haar zorg uiten. Afgesproken wordt dat in overleg tussen de secretaris en dhr. Verf een concept brief wordt opgesteld. Deze zal vooraf worden rondgezonden aan de leden van de commissie. Voorts is het van belang dat de commissie goed wordt geïnformeerd over het verdere verloop van de besluitvorming. Het onderwerp zal daarom de komende periode als vast agendapunt worden geagendeerd.

12. Informatie over gebruik vliegbasis.

Dhr. Den Drijver geeft een opsomming van de diverse activiteiten van de vliegbasis Leeuwarden in de afgelopen periode. Hij gaat daarbij ondermeer in op de uitzending naar Afghanistan, die voor de vliegbasis Leeuwarden zal lopen tot eind februari 2009. Het avondvliegen eindigt dit jaar op 16 december en zal komend jaar worden uitgevoerd in de weken 5,6,7,9, 12 en 13 op dezelfde wijze als het thans plaatsvindt. De oefening Frisian Flag zal worden gehouden in de 2^e helft van april en de oefening FWIT in de 2^e helft van mei. Er wordt naar gestreefd om een deel van de FWIT in Noorwegen uit te voeren, maar dat is nog niet zeker. Het jaar 2009 zal verder in het teken staan van de afstoting van in totaal 18 F16-toestellen, waaronder enkele van de vliegbasis Leeuwarden. Dit zal overigens niet leiden tot een vermindering van het aantal vliegbewegingen omdat het aantal vacatures van vliegers inmiddels tot nul is gereduceerd. Tenslotte maakt **dhr. den Drijver** melding van het feit dat een tweede Hawker Hunter op Leeuwarden zal worden gestationeerd.

13. Rondvraag

De secretaris merkt op dat het vergaderschema voor 2009 nog ingevuld dient te worden. Besloten wordt de 33^e vergadering te houden op 6 april 2009 en de 34^e vergadering op 23 november 2009. Beide vergaderingen zullen aanvangen om 16.00 uur.

13. Sluiting

De voorzitter bedankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering.